

összevetni. Természetesen sok fog hiányozni; mert a könyvtár tizenhatodik századig terjedő codexceinek száma alig éri el az 50—60-at. Birjuk Bojničič fiatal régészünk ígéretét, hogy lehetőleg rövid idő alatt az egész jegyzékkel megismertet. Addig is ennyit tájékozásul.

A GRÓF FORGÁCH CSALÁD OKLEVÉLTÁRA.

Közli: Majláth Béla.

Bizonyára kellemes hírül szolgál a történelmi tudományok művelőinek, hogy az imént elmúlt napokban a M. Nemzeti Múzeum könyvtára, ismét, úgy számra, mint tartalomra nézve, egy gazdag levéltárral gyarapodott, mely a könyvtárban letéteményezett családi levéltárak közt méltán a Kállay oklevéltára után következik. S ha nem is mutathat fel oly régi keletű oklevelet, de Árpádkori okleveleinek számára nézve meghaladja azt. Ez a gróf Forgách családnak Abaujmegyében Alsó-Kemenczén őrzött törzs oklevéltára. A nagy nevű család tagjai a M. Nemzeti Múzeumnak örök letéteményképen ajánlották fel levéltárukat, s e hazafias ajánlatot a múzeum igazgatósága szokott előzékenységével fogadta el. Ez által nemcsak a könyvtáraryag tekintélyesen szaporodott, de egyszersmind a történelmi kutatásnak is tág mezeje nyílt, melyen eddig csak egyesek tartóztak, s hol a derék aratás még emberére vár; hol a politikai, kormányzási, kulturális, ipari viszonyokra, az elmúlt századok házi, családi életére, a török hódoltság, Bocskay első és második Rákóczy, Thököly idejére vonatkozólag gazdag kincsekre talál a kutató, melyek egyrészt dúsan jutalmazták a fáradságot, másrészt eredményök bizonyára kielégítő lesz a történelmi tudományokra nézve is. Ez okból méltó elismerés illeti meg a nemes lelkű családot, midőn közkinccsé teszi azt, mit eddig záros ládák sötétében rejtve, a történetirodalom nélkülözni kénytelen vala.

Nem tartom meddő munkának — addig is, míg ezen érdekes levéltár tüzetes jelentése a maga helyén megjelenék — előzetesen is, habár csak nagy és általános vonásokban, a tisztelt olvasóközönséget ezen oklevéltár tartalmáról tájékoztatni s egy-

szersmind csekély elismerést szolgáltatni a tisztelt grófi családnak azon hazafias áldozatáért, melylyel oklevéltárát a magyar nemzeti múzeum könyvtárának átengedte.

A múzeumi igazgatóság által megbizatván a levéltár átvételével, azt f. é. január 10-től 16-ig eszközöltem. A levéltár Alsó-Kemenczéből becsomagolva a napokban érkezett a múzeumi könyvtárba. Felállítása, berendezése és regestáinak elkészítése a munka sorrendjére vár.

A levéltárt előbb Széchenyben őrizték; innét csak néhány év előtt vitetett Alsó-Kemenczére s a varannói levéltáron kívül, mely újabbkori okiratokat tartalmaz, ez képezi a gróf Forgách család törzselevéltárát. Nem lévén azonban a múzeumi könyvtár föladata oly okiratok megőrzése, melyek a történelmileg nevezetes korszakon 1711. éven innen terjednek s különben is az ez éven inneni oklevelek majdnem kivétel nélkül általános érdekekkel nem bíró pöriratok, bérlési, zálogváltási, gazdasági, haszonbéri szerződések, nyugták stb.: ezek továbbra is a család birtokában maradtak s csak azok szedettek ki, melyek a szathmári békekötésig terjednek.

Igy tehát a levéltár 1227—1711 közt keletkezett okleveleket foglal magában.

Az oklevelek száma levéltári szám szerint 3515-re rug, mi darabszámra nézve a 4000 darabot valószínűleg meghaladja. S ha tekintetbe vesszük azon 15 folio kötetet, melyekben egyes oklevelek és levelek a XIV. századtól kezdve le egészen 1767-ig bekötve vannak, az oklevelek számát bátran 5000 darabra tehetjük.

Nevezetesen pedig van XIII. sz. oklevél . . .	63 darab
ezek között a tatárjárás, tehát 1241 előtti 7 darab	
a XIV. századból	286 »
a XV. »	816 »
XVI. századi a mohácsi vészig	188 »

összesen a mohácsi vészig 1353 szám,

a többi a XVI.—XVIII. századra esik egész 1711-ig.

Ezen oklevéltárát míg az Széchenyben volt elhelyeze, több tudós történetírónk és oklevélkutatónk buvárolta át. Tudomásom szerint kutatott benne Fejér György és Katona István. A fentemlített 63 darab Árpádkori oklevél közül ugyanis a codex dipl. 37-et már kiadva találtam. Katona István is közölt egynehányat

nagy munkájában a magyar királyok történetében. Kutatott továbbá benne nagyérdemű tudósunk Fraknói Vilmos, és a Rákóczy korra nézve Thaly Kálmán, s úgy vélem, hogy Wenzel Gusztáv hivatott történészünk is.

Érdekes a V. betű alatti csomagnak 462. száma, mely a Bubek, Lévai, Cseh, Dóczy, Fánchi, Pemfínger, Guthor, Haraszti, Hamvai, Ivánka, Losonczy, Nádasdy, Révay, Ország, Thurzó, Zomár és Ungnad családra vonatkozik.

Nagy és felette értékes anyagot szolgáltat az S jegyű fasciculus culturális szempontból, a házi és családi életre vonatkozólag, mert az ezen betű alatti 225. szám magában foglalja a Forgáchok ingó javaira vonatkozó pénzügyi feljegyzéseket, a kiházásítások, női hozományok, arany és ezüst markok, fegyverek, lőszerszámok, ékességek, drága köves ékszerek egész sorozatát illető jegyzékeket az 1368-ik évtől kezdve le egészen az 1711-ik évig. Még pedig van a XIV. századból 8 darab, a XV.-ből 44, a XVI.-ból 31, a XVII.-ből 120 szám.

Nevezetes még 62 darab végrendelet, melyek nemcsak a Forgách családot, de más idegen családokat is érdekelnek; a XV. századból van 9 darab, a XVI.-ból 4, s a XVII.-ből 49 darab.

Czimer- és pecsétani szempontból is sok érdekességet mutat fel ez a levéltár; érdekes és teljesen épen megmaradt a Kovách Benedek czimerpecsége 1496-ik évből. Legrégibb magyar szövegű levele 1548-ik évben kelt; Szeöleösy Jónás János király szolgájától való.

Nincs rá terünk, habár csak rövideden is megemlíteni mindazt, mi a történetbuvárokat érdekelhetné s így mellőzve a megelőző századokat, csak a XVI. és XVII. századból óhajtok néhány példát még felemlíteni. Így 1592. évből Zay Magdolna levelét, 1599-ből Amade Erzsébetét, Forgách Simon jegyzékét azon rabok sarczolása iránt, mit Kamuthi Balázsszal együtt megállapítottak; 1585-ből Forgách Imre végrendeletét, a XVI. század végéről egy női hozomány jegyzékét; Forgách Zsigmondnak a XVI. századra vonatkozó politikai tartalmu emlékiratát a török hódoltság idejéből; Szentgyörgyi János kezes levelét 300 frtos rab fia váltsága tárgyában; Forgách Ádám és Zsigmond osztálylevelet 1606. évből ingóságaik felett; 1522. évből az ország bárói és prelatusai között kötött confoederatio másolatát az ország dolgai

felett; 1579-ből Zinan bég, 1593. évből Hassán basa temesvári bég leveleit; 1663. azon ágyuk és lőszeres jegyzékét, melyek Érsekújvárra küldettek; egy igen érdekes vallományát Illésházy György egyik hajdújának, melyben vallja, hogy Illésházy miképen tulajdonította el ezüst holmiját, mi nála letéve volt 1660—1670 között; továbbá az 1605 ik évi korponai articulások egykoru másolatát. Kassa városának administrationalis rendét magyarul 1607. évből. Érdekesek még a hajduk pacificatiójára vonatkozólag Homonnai Drugeth Bálint praefatiója, továbbá a hajduk insurrectiójának okai; az Inánchi általános és nyilvános conventusban elmondva s végre a hajduknak erre adott válasza, mind 1607. évből; Erneszt, Rudolf, Mátyás, Ferdinand főherczegek s királyok temérdek levelezései a Forgáchokkal, melyek kivált a XVII. század közepére eső történetekkel szoros kapcsolatban vannak s azokat megvilágítják. Szintén figyelemre méltók Forgách Ádám jelentései 1649. évből az ország állapota felől; Kassa megszállására vonatkozó memoriák; 1649. évben Forgách Ádámnak, az erdélyi fejedelemhez irt igen érdekes levele, s még nagy halmaz levél a Rákóczy és Thökölyi-féle mozgalomra vonatkozólag.

Érintik ezen oklevelek Heves, Gömör, Bars, Nógrád, Nyitra, Sáros, Bács, Trencsén, Bodrog, Abauj, Zemplén, Szabolcs, Szepes, Komárom, Pozsony, Zólyom, Torna, Pest, Győr, Fejér, Bihar, Esztergom, Krassó, Borsod, Arad és Kolozs vármegyéket.

Mindezzel azonban koránt sincs kimerítve az, mit ismertetésül fel kellene sorolnom, alig érinti ez csak nagyjában is ezen nevezetes oklevéltár zömét; előzetes tájékozásul azonban a mondottak után is megítélheti a szakértő közönség, hogy ezen oklevéltár letétele a magyar nemzeti múzeumba vajmi nagy nyereség a történelmi tudományok művelőire nézve; s midőn soraimat végezném, nem mulaszthatom el idősb Hammersberg László uradalmi ügyvéd urnak, ki az oklevéltár letéteményezése tárgyában oly buzgón közreműködött s az átvételnél oly készséges segélyemre volt, köszönetemet kifejezni.

Végül megjegyzem még, hogy ez már a tizedik családi levéltár, mely a Nemzeti Múzeum könyvtárában ez idő szerint mint örök letétemény őriztetik.